

УДК 271.222(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-15.8>

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ УПЦ КП В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ В ПЕРІОД 1992–2018 рр.

ХОМІЦЬКИЙ ВАСИЛЬ РОМАНОВИЧ

здобувач ступеня доктора філософії PhD кафедри всесвітньої історії і релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

вчитель історії

Староолексинецька ЗОШ І-ІІІ ст. Тернопільська обл.

vasulko1973@gmail.com

orcid.org/0000-0002-9505-7266

У статті розглянуто освітню діяльність УПЦ КП в Західній Україні у визначений період. Окреслено структуру православної духовної освіти.

Відзначено, що зміни в українському законодавстві дозволили розширити мережу духовних навчальних закладів УПЦ КП в Західній Україні. Структура духовної освіти затверджена синодом УПЦ КП в 1991 р. дозволила відкрити ряд духовних закладів, а також вирішити в певній мірі кадрові питання.

Зміни, що відбулись у суспільній свідомості щодо релігії, створення законодавчої бази державно-церковних відносин, швидке зростання чисельності православних релігійних громад при гострій нестачі кваліфікованих священнослужителів зумовили створення системи духовної освіти в Україні і в західному регіоні зокрема.

Схарактеризовано ступені духовної освіти і їх особливості.

Особливу увагу приділено фінансуванню навчальних закладів і забезпеченню їх матеріально-технічною базою.

Показано становлення студентства в духовних навчальних закладах і їх роль у житті церкви.

Ключові слова: УПЦ КП, УАПЦ, УПЦ, училище, семінарія, академія, освіта.

Постановка проблеми. Актуальність теми не викликає сумнівів. Духовна освіта стала підвалиною розвитку українського православ'я, яке позитивно вплинуло на загальний моральний стан українського суспільства. Зasadничі норми, які були прищеплені студентам духовних освітніх закладів, майбутні священнослужителі по завершенні навчання, впроваджували серед вірних своїх парафій.

Впродовж 90-х років минулого століття, була створена система православної духовної освіти, яка стала складовою відродження національних традицій, духовності, моралі та ментальності українського народу. Даний процес впливав на посилення позиції церкви і на становлення української державності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що пошук джерельної бази для з'ясування поставленої мети був проблемним із кількох причин. По-перше, згідно Конституції України, статті 35 [11, с. 14] церква відокремлена від держави, а відповідно духовні освітні заклади не зобов'язані надавати звіти органам останньої. По-друге,

не розроблено чіткої системи звітів «епархія – навчальний заклад». По-третє, в навчальному комітеті при священному синоді УПЦ КП, не було налагоджено систему збору інформації про діяльність освітніх установ.

Формування структури православної освіти в Україні є проблемою новою та ще не знайшла необхідного відображення в науковій літературі. Ми знаходимо у деяких дослідженнях релігієзнавчого, теологічного спрямування перші спроби вивчення проблем пов'язаних із темою статті. Першою спробою дослідити освітні процеси в православних освітніх закладах з історичної точки зору була праця Ю. Кальниша «Духовні школи України: загальний огляд» [9, с. 32–37]. Автор дав аналіз тенденціям розвитку православної освіти з часів Київської Русі до кінця 90-х років ХХ ст., окрім цього виявив стан навчально-виховної роботи в семінаріях та академіях не тільки православних, католицьких, але і окремих протестанських церков. В. Васковський в публікації «Духовна освіта в Україні: проблеми і напрямки розвитку» зробив аналіз

стану духовної освіти в Україні на кінець 1998 р., і висвітлив проблеми, які накопилися і стояли перед освітніми закладами [2, с. 26–29]. Є підстави вважати, що авторами практично не розглядалось питання формування структури православної освіти.

Релігійний чинник у вихованні молоді, розглядався в статті М. Заковича, А. Колодного «Релігійна і релігієзнавча освіта в Україні» [6, с. 85–86]. Питання розвитку та діяльності релігійних духовних навчальних закладів в Україні у 90-х роках ХХ ст. піднімалось у статті В. Масальського, Н. Белікова «Про становлення сучасної релігійної освіти в Україні» [15, с. 282–287]. Є підстави вважати, що авторами були зроблені висновки даного процесу становлення і доведено, що відродження духовної освіти було необхідним.

Окремим аспектам розвитку вищої духовної освіти в межах православної церкви України присвячена низка праць. Зокрема, стаття Д. Степовика присвячена вивченню наукової роботи у вищих освітніх установах УПЦ КП в 1992–1996 рр. [34, с. 10]. Ряд публікацій І. Ісиченка звертають увагу на матеріальне забезпечення навчальних закладів УАПЦ протягом періоду, що досліджується, проблемам комплектування викладацьких корпорацій, аналіз впливу церковного розколу на склад колективів викладачів та слухачів [8, с. 3]. Багато уваги автор приділяє розвитку Колегії Патріарха Мстислава УАПЦ – вищого навчального закладу, ректором якого він є [9, с. 7–8]. Відповідно до цього, вивчення даної проблеми комплексно в межах системи православної духовної освіти в Західній Україні здійснюється вперше.

Мета статті – показати як формувалась і розвивалась православна освіта в УПЦ КП впродовж 1992–2018 рр. та розкрити проблеми освітньої діяльності УПЦ КП в Західній Україні у визначений період.

Виклад основного матеріалу. Після святкування тисячоліття Хрещення Руси-України в 1988р., в українському суспільстві розпочалися процеси відродження українського православ'я. Враховуючи духовні потреби суспільства, виник інтерес до духовної освіти.

Побудова мережі православних освітніх установ у визначений період, здійснювалась

за рішенням священних синодів УПЦ КП при підтримці єпархіальних управлінь. Розгортання мережі духовних навчальних закладів було справою церковною, а державні органи лише констатували юридичний факт. Православна освіта формувалась в західному регіоні із започаткуванням створення православних освітніх установ у визначений період в Україні. Фактором впливу на формування мережі навчальних закладів, були демократичні зміни в суспільстві, які активізували духовне життя; зростання чисельності релігійних громад; зміни в українському законодавстві, які вкотре пришвидшили процес виникнення православних освітніх установ; церковний розкол, який призвів до того що кожна конфесія православної церкви: УПЦ КП, Українська Автокефальна Православна Церква (далі – УАПЦ), Українська Православна Церква (далі – УПЦ), формувала свою мережу навчальних закладів [18, с. 24–29].

Швидке зростання релігійної мережі викликало проблему у забезпеченні кадрами церкви. Вдалося з'ясувати що, для учнів світських і православних духовних освітніх закладів були встановлені рівні права. Як зазначається в статті 11 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», що «громадяни, які навчаються в середніх та вищих духовних навчальних закладах, користуються правами та пільгами по звільненню від військової служби під час навчання, оподаткування, включенню часу навчання в трудовий стаж» [7, с. 656–688]. Майнове становище релігійних освітніх установ також перебувало під захистом закону. Є підстави вважати, що законодавчі акти перед церквою відкривали правові можливості, що сприяло зростанню кількості православних навчальних закладів України.

Зростання чисельності релігійних громад, було ще одним фактором, який впливав на формування сітки духовних освітніх установ. Так, наприклад в період з 1994 р. до 2001 р. їхня кількість в УПЦ КП, зросла на 40%. Дане зростання робило виклик, у новому підході до підготовки, як священнослужителів, так і церковнослужителів. А відтак, стимулювало розвиток мережі духовних навчальних

закладів. Як свідчать дані, в 1994 р. найкраща забезпеченість кадрами була в УПЦ КП (88%), за рахунок переходів священників із УПЦ і УАПЦ [20, с. 10–12]. Відтак, зростання релігійної мережі православних конфесій і гострій нестачі священників в Західній Україні, викликало необхідність тут, відкриття духовних освітніх установ для УПЦ КП.

Структура православної духовної освіти базувалась на оновленому Статуті духовних шкіл, прийнятому священним Синодом УПЦ у 1991 р. [33, с. 10–23]. Документ передбачав 3-х ступінчасту модель духовної освіти: «єпархіальне училище – семінарія – академія». Ступінь православної освіти надавав певний рівень підготовки.

Духовне училище – середній духовний заклад, який готував церковнослужителів та інших працівників для релігійних громад. Завдання училищ полягало в тому, щоб підготувати церковнослужителів певної спеціалізації. Але, потрібно зазначити, що із зростанням чисельності релігійних громад, через вакантні посади настоятелів парафій, функції православних училищ були дещо змінені. Училища почали готувати не дяків, а кандидатів в священнослужителі. Згідно прот. Владислава Ципіна, священнослужителі, це особи, які посвячені для особливого служіння в Церкві [19, с. 185–194]. В духовній семінарії відбувалась підготовка спеціалістів широкого профілю [21, с. 43–46]. Обидва типи духовних освітніх установ надавали середню богословську освіту, але відрізнялись терміном навчання, внутрішньою структурою, навчальними програмами тощо. Духовна академія в 90-ті роки ХХ ст. надавала вищу православну освіту, ставлячи за мету підготовку висококваліфікованих священнослужителів і науковців.

Структура православної духовної освіти обумовлена формою навчання і типом навчального закладу. Основна форма навчального процесу, була денна і заочна. Розглянемо детальніше структуру кожного типу навчальних закладів.

Спеціалізовані духовні освітні установи, зокрема православні училища мали одне або декілька відділень для підготовки праців-

ників для храму. Приймались на навчання особи чоловічої та жіночої статі, навчання тривало 2-4 роки. Училища можна поділити на дві групи: малофахові та багатофахові. Перша група обіймала духовно-пастирські училища, які мали термін 4 роки і готували священнослужителів (пастирів) [2, с. 26–29]. Як приклад, такими навчальними закладами були Рівненське та Тернопільське духовні училища Української Православної Церкви Київського Патріархату (далі – УПЦ КП). У багатофахових училищах було відкрито декілька відділень; термін навчання становив 2-3 роки. Так, у Коломийському духовному училищі УПЦ КП у 1996/1997 н. р. діяли відділення: регенське – готувало регентів (керівників церковного хору) і псаломщиків; іконописне – художників-іконописців; церковного малярства майстрів церковного розпису; ризниче – майстрів пошиття церковного начиння та священного одягу [22, арк. 100–128].

Духовна семінарія – середній навчальний заклад закритого типу, в який приймалися чоловіки з 18 років. Термін навчання становив 4 роки. Випускники училищ мали право вступу на 3 або 4 курс духовної семінарії, в яких велась підготовка священнослужителів широкого профілю, переважно приходських священників. Протягом 90-х років ХХ ст. семінарії усіх православних конфесій мали одне відділення – богословське. В духовних училищах структура була більш гнучкою на відміну від семінарій, які суворо дотримувались православних традицій. Заклад був закритого типу і не вносились зміни у внутрішню структуру.

Вища православна духовна освіта в Західній Україні впродовж 90-х років ХХ ст. надавалась в одному освітньому закладі у Львові. Академія це вищий богословський навчальний заклад, у який приймалися особи чоловічої статі після закінчення семінарії. Термін навчання становив 4 роки. Було відкрито денне та заочне відділення. В академіях УПЦ КП протягом 90-х років ХХ ст. діяв один факультет – богословський [10, с. 32–37]. Рівень підготовки студентів академії УПЦ КП був досить високим, що забезпечувався, по-перше, кваліфікованим складом виклада-

чів, по-друге, терміном навчання. Для отримання вищої духовної освіти потрібно було закінчити семінарію. Повна богословська освіта становила 8 років.

Формування мережі православних навчальних закладів відбувалося нерівномірно і мало певні особливості. Перший етап в період 1992–1994 рр. був характерний тим, що утворилась нова інституція УПЦ КП і в зв'язку з тим розпочались формуватись освітні духовні заклади. Відтак, у жовтні 1992 р. була відкрита Волинська духовна семінарія, а в 1993 р. Львівська духовна семінарія [19], а в 1994 р. при Рівненському єпархіальному управлінні було організовано шестимісячні пастирські курси [23]. 29 грудня 1993 р. у Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича (далі – ЧНУ) був виданий наказ № 70 «Про відкриття філософсько-теологічного університету». У лютому 1994 р. був здійснений перший набір студентів-теологів (30 осіб). Богословське відділення на цьому факультеті, було філіалом Київської духовної академії (далі КДА) [1].

Другий етап період 1995–2000 рр. був характерний тим, що в Державному комітеті України в справах релігій в 1996 р. зареєстрували свої статuti Рівненське духовне училище, Івано-Франківська та Збаразька духовні семінарії, Львівська духовна академія УПЦ КП [12, с. 66–69]. У 1999 р. Рівненські пастирські курси було реорганізовано в Рівненське духовне училище, а з 2000 р. реорганізоване в Рівненську духовну семінарію [17]. Третій етап 2001–20012 рр. характерний тим, що рішенням священного синоду УПЦ КП у 2002 р. був створений вищий навчальний заклад Івано-Франківський богословський інститут імені преподобного Феодосія Манявського з терміном навчання чотири роки (бакалавр богослів'я) або шість років (магістр богослів'я). Цей навчальний духовний заклад ввійшов в історію УПЦ КП, як перший, що зумів пройти державне ліцензування та акредитацію [19]. 18 квітня 2003 р. між ЧНУ і КДА було укладено угоду про спільну діяльність. Відбулась уніфікація навчальних планів богословського відділення ЧНУ і КДА, прийняте спільне рішення про видачу дипломів

про вищу освіту єдиного зразка, а також вирішили питання з оплатою праці викладачів даного відділення [1]. Синод УПЦ КП, який відбувся 13 травня 2011 р. прийняв рішення про реорганізацію Волинської духовної семінарії у Волинську духовну академію (далі – ВПБА) [25].

Структура вищих духовних навчальних закладів включала кафедри, процес формування яких відбувся протягом 1992–2002 рр. Умовно можна поділити на 3 етапи. Перший етап (1992–1994 рр.) пов'язаний з проблемою гострої нестачі педагогів богословських дисциплін (особливо фахівців з канонічного права). Через такі умови викладачам приходилося читати по декілька курсів, тому чіткого розподілу по кафедрах не існувало [3].

Другий етап (1995–1998 рр.) – це період формування основних кафедр. Поповнення викладацького складу забезпечило їх за предметною ознакою та комплектування кафедр. Оскільки з 1994 р. до навчальних програм були включені світські дисципліни, то кафедри об'єднували декілька курсів. Третій етап (1998–2001 рр.) характеризувався структурними змінами вже сформованої системи кафедр. В цілому, процес поділу кафедр по мірі доповнення програмних курсів новими дисциплінами продовжувався.

Протягом 90-х років ХХ ст. структурну перебудову православних духовних навчальних закладів відповідно до прийнятої моделі духовної освіти було фактично завершено.

Впродовж 2001–2012 рр. модель та структура православної духовної освіти УПЦ КП, зазнала певних змін. У 2006 р. було проведено докорінну реформу духовної освіти [20, с. 5]. Замість традиційної для православної духовної освіти схеми «семінарія – академія» на базі духовних Академій в Києві та Львові було створено православні богословські академії на зразок вищих державних навчальних установ 3-го і 4-го рівня акредитації з п'ятирічним терміном навчання та наданням студентам – диплома магістра богослів'я. Духовним семінаріям в Рівному, Луцьку, Тернополі та Івано-Франківську було надано статус навчальних закладів на зразок вищих навчальних державних установ 3-го рівня акредитації з чотириріч-

ним терміном навчання у православних Богословських академіях в Києві та Львові. Таким чином, на 1 січня 2012 р. в УПЦ КП в Західній Україні, діяло 2 богословські академії: у Львові та Луцьку, один Івано-Франківський богословський інститут, богословське відділення КПБА при філософсько-теологічному факультеті ЧНУ та 1 семінарія в м. Рівне [5].

Слід зазначити, що за останнє десятиліття значних змін на краще зазнала наукова робота в духовних ЗВО. При академіях та університетах діяла аспірантура та Вчені ради по захисту дисертацій, видавались журнали. Ще в 90-х роках ХХ ст. незважаючи на захист наукових робіт, такого структурного підрозділу, як аспірантура, не існувало.

Розвиток мережі духовних освітніх перебував у прямій залежності від фінансування і стану матеріально-технічної бази установ. Релігійні навчальні заклади фінансувались згідно ІХ статті «Фінанси і майно» статуту УПЦ, в якій зазначалось, що «духовні школи фінансуються із загальноцерковних коштів, добровільних відрахувань правлячих архієреїв та пожертвувань» [27, с. 10–23]. Крім цього, навчальний заклад мав право, згідно статуту, на додаткові джерела доходу, якщо вони не суперечили канонам церкви. Духовні навчальні заклади протягом періоду, що досліджується не займалась підприємницькою діяльністю.

Фінансове становище православних духовних освітніх установ, незважаючи на ряд державних заходів, було вкрай складним. Статутні приписи відносно фінансування, практично не діяли. Єпархіальні управління заради цій проблемі також не могли, адже їхній фінансовий стан бажав кращого. Відтак, 90% освітніх установ знаходились на самозабезпеченні за рахунок платного навчання, яке вносилося у формі «добровільних пожертвувань», а це згідно чинного законодавства не оподатковувалось.

Надважлива складова будь-якого навчального закладу є наявність кваліфікованих педагогічних кадрів. Викладачів для православних навчальних закладів залучали із числа авторитетних священнослужителів, які мали вищу, а інколи середню освіту, для поповне-

ння складу академій, семінарій і училищ. Недоліком 90-х рр. було те, що головна увага приділялася не педагогічній підготовці кадрів, а необхідності надання духовної освіти тим викладачам, котрі її не мали. Багато священників вступали у світські виші для здобуття вищої освіти.

Суттєвим фактором, що впливав на процес формування колективів педагогів, був матеріальний стан та соціальний статус їх у духовних установах України. Вони залежали від заробітної плати, житлових та побутових умов та ставлення церкви до потреб останніх. У 90-ті рр. ХХ ст. соціальний статус викладачів православних духовних навчальних закладів суттєво відрізнявся від світських. На це впливав Закон України «Про свободу совісті й релігійні організації», пізніше стаття Конституції України, а також постанова уряду, проте що духовна освіта це внутрішня справа церкви. Педагоги з вищою духовною освітою, а також вченим ступенем, згідно із законодавством, не мали права викладати в державних навчальних установах [11, с. 12]. Автор цієї статті на собі пережив відношення держави до церкви. Для того, щоб викладати в школі християнську етику, змушений був здобути три виші освіти в період 2005–2013 рр. за спеціальностями: релігієзнавство, історія і психологія. Отримавши доступ до школи і педагогічне навантаження 1,5 години.

Залишаючись повністю на забезпеченні церкви, переважна більшість педагогів православних навчальних закладів не отримувала заробітну плату й працювала безкоштовно. Праця в духовних навчальних закладах відносилась до категорії «послугу», а заробітну плату викладачі отримували як священники, маючи свої парафії. У львівській духовній академії та семінарії УПЦ КП заробітну плату отримували тільки світські педагоги й обслуговуючий персонал. Священники, що займались викладацькою діяльністю, поєднували її з практикою в парафіях. Так, ректор закладів митрофорний протоієрей Ярослав Ощудляк поєднував керівництво академією та семінарією з працею на парафії с. Брюховичі, що неподалік Львова. Слід зазначити, що навантаження педагогів-сумісників не перебільшу-

вало 10 годин на тиждень. Але це не показник. Тому що колеги викладачі у світських освітніх закладах отримували заробітну плату і за основним місцем роботи, і за сумісництвом. Проблему оплати праці викладачам духовних освітніх установ у 90-ті рр. ХХ ст. слід вважати не вирішеною. Це мало негативний вплив на матеріальний стан педагогів. А вже 60% останніх працювали безкоштовно, і єдиним засобом існування для них була парафія [28, с. 77–87]. Ще одна проблема із забезпеченням викладачів православних духовних освітніх закладів житлом. Прибутки з парафій ішли на утримання храму, тому житлове питання залишалось не вирішеним. Або проживали при навчальних закладах, або знімали квартиру. Проблему із забезпеченням викладачів у визначений період, що вивчається, церкві не вдалось.

Загалом соціальний статус педагогів православних навчальних закладів, незважаючи на окремі заходи держави й церкви, протягом 90-х рр. ХХ ст. перебував у принизливому стані. Слід зазначити, що зростання популярності духовної освіти позначилося на моральному стані викладачів, формуванні поважного ставлення до них з боку різних верств українського суспільства.

Духовні освітні установи відігравали вагомий роль у посиленні позицій православної церкви в Україні. Кількість учнів та студентів освітніх установ УПЦ КП з 775 чоловік у 1992 р. зросла до 4681 чоловік у 2001 р.

Учні та студенти духовних навчальних закладів ставали активними учасниками діяльності православних громадських об'єднань. Із кінця 90-х ХХ ст. у Західній Україні виникло громадське об'єднання «Українська молодь – Христові». До його складу входили студенти світських ВНЗ, Львівського католицького університету, Львівської духовної академії УПЦ КП, інших державних і православних освітніх установ. Основний напрямок роботи – пропаганда здорового способу життя, місіонерська й благодійна діяльність. Ці заходи учнівської та студентської молоді духовних навчальних закладів посилювали авторитет православних конфесій серед населення України. Варто зазначити, що православні духовні навчальні

заклади привертали своєю діяльністю увагу своїх студентів до знедолених громадян, а саме ЛБА УПЦ КП займалась благодійною діяльністю, відвідувала геріатричні центри, утримувала благодійну їдальню для нужденних [27]. Рівненська духовна семінарія УПЦ КП взяла під свою опіку колишню секретарку засновника УПА «Поліська Січ» Тараса Бульби-Боровця Галину Кухарчук. Семінаристи не лише провідували пані Галину, а й приносили їй гарячі страви з семінарської їдальні та прибирали в її помешканні, адже в наслідок пережитого в сталінських таборих, секретарка під старість втратила зір [23].

22-23 січня 2017 р. синод УПЦ КП обговорив питання про проходження вищими духовними навчальними закладами УПЦ КП процедуру ліцензування освітньої діяльності та акредитації освітніх програм за спеціальністю та в галузі знань «богослів'я» відповідно до чинного законодавства. Синодальне управління у справах духовної освіти отримавши доручення синоду УПЦ КП, мало розробити методичні рекомендації вищим духовним закладам у проходженні процедури ліцензування. Синод також визначився із документами про духовну освіту виданим поза межами УПЦ КП. Прийнято рішення про визнання таких документів і наукових ступенів синодальним управлінням у справах духовної освіти УПЦ КП [16].

Висновки. Таким чином, зміни, що відбулись у суспільній свідомості щодо релігії, створення законодавчої бази державно-церковних відносин, швидке зростання чисельності православних релігійних громад при гострій нестачі кваліфікованих священнослужителів зумовили створення системи духовної освіти в Україні і в західному регіоні зокрема. Зміни в українському законодавстві дозволили розширити мережу духовних навчальних закладів УПЦ КП в Західній Україні. Структура духовної освіти затверджена синодом УПЦ КП в 1991 р. дозволила відкрити ряд духовних закладів, а також вирішити в певній мірі кадрові питання. Більше того, катастрофічно не вистачало дяків, при семінаріях, училищах, а згодом академіях почали діяти регентські курси. У 2006 р. за

рішенням синоду УПЦ КП духовна освіта зазнала реформування: перейшла із трьохрівневої, до дворівневої. Фінансування духовних навчальних закладів потребувало нагальної реформи, адже утримання викладачів і забезпечення матеріально-технічної бази було надзвичайно низьким.

Однак проведене дослідження не вичерпує всіх проблемних питань освітньої діяльності УПЦ КП у визначений період. Подальші дослідження потребують детальнішого аналізу діяльності освітніх закладів західного регіону України в аспекті досліджуваної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Балух В.О. Історія філософсько-теологічного факультету. URL: <http://ftf.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02about/page> (дата звернення: 05.05.2022).
2. Васюковський В. Духовна освіта в Україні: проблеми і напрямки розвитку. *Людина і світ*. 1998. № 10. С. 26–29.
3. Відомість адміністративно-викладацького складу Київської Духовної академії і семінарії Української православної церкви станом на 01.09.1992 р. *Поточне діловодство Київської Духовної академії і семінарії Української православної церкви*.
4. Думенко Епіфаній архієп. Духовна освіта Української православної церкви Київського патріархату. URL: <http://cerkva.info/2006/05/15/synod.html>. 23/08/2012 15.305 (дата звернення: 12.05.2022).
5. Закович М., Колодний А. Релігійна і релігієзнавча освіта в Україні / М. Закович., А. Колодний. *Релігійна свобода: історичне підґрунтя, правові основи і реалії сьогодення*. 1998. № 1. С. 85–86.
6. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про свободу совісті і релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 25. С. 656–688.
7. Ісіченко І. Духовна освіта УАПЦ. *Успенська вежа*. 1996. № 4. С. 3.
8. Ісіченко І. Духовна освіта УАПЦ. *Успенська вежа*. 2000. № 4. С. 7–8.
9. Кальниш Ю. Духовні школи в Україні: загальний огляд. *Людина і світ*. 2001. № 4. С. 32–37.
10. Козловський І. Кандидат богослов'я – це звучить круто. *Інформаційний бюлетень УПЦ КП*. 1998. № 3. С. 12.
11. Козловський І. А. Духовно-релігійне відродження українського суспільства: реалії і сьогодення. *Схід*. С. 66–69.
12. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Київ : Преса України, 1997. 80 с.
13. Масальський В.І., Беліков Н. Ю. Про становлення сучасної релігійної освіти в Україні. *Вісник Донецького університету. Серія Б : Гуманітарні науки*. 2000. № 2. С. 282–287.
14. Митр. Епіфаній (Думенко). В УПЦ КП визначились з ліцензуванням своїх вищих навчальних закладів та з порядком визнання закордонних документів про вищу духовну освіту. URL: https://v-upc-kp-viznachilis-z-licenzuvannjam-svojih-vishchih-navchalnih-zakladiv-ta-z-poryadkom-viznannya-zakordonnih-dokumentiv-pro-vishchu-duhovnu-osvitu_n83073 (дата звернення: 12.05.2022).
15. Постанова Ради у справах релігій при Кабінеті Міністрів України про реєстрацію статуту Волинської духовної семінарії УПЦ КП від 23.11.1992 р.; Постанова Ради у справах релігій при Кабінеті Міністрів України про реєстрацію статуту Львівської духовної семінарії УПЦ КП від 05.04.1993 р. *Поточне діловодство Державного комітету України у справах релігій*.
16. Постанова Священного Синоду УПЦ КП про реформу духовної освіти. *Інформаційний бюлетень*. 2006. № 7. С. 5.
17. Прот. Віталій Лотоцький. Рівненська духовна семінарія. URL: <http://rivne-cerkva.rv.ua/seminaria/14-pro-seminariu.html> (дата звернення: 12.05.2022).
18. Прот. Віталій Лотоцький. Секретарку Бульби-Боровця взяли під соціальну опіку. URL: www.istpravda.com.ua/short/2012/05/28/87390 (дата звернення: 18.05.2022).
19. Прот. Володимир Вакін. 1991 – наш час. URL: www.vpba.edu.ua/history/1991-nash-chas (дата звернення: 19.05.2022).
20. Прот. Миколай Гунько Івано-Франківський богословський інститут преподобного Феодосія Манявського. URL: <https://pravoslavie.if.ua/bogoslovnoy-institute/> (дата звернення: 01.05.2022).
21. Прот. Ярослав Ощудляк. Львівська православна богословська академія. URL: <https://osvita.pomisna.info/lrba.html> (дата звернення: 23.05.2022).
22. Протокол № 12 засідань Колегії Комітету та документи до нього від 25.12.1997 р. *Поточний архів Державного комітету України у справах національностей та релігій*. Оп.1. Спр. 50. Арк. 100–128.
23. Релігійні організації України станом на 1 січня 1994 р. *Людина і світ*. 1994. № 10. С. 10–12.

24. Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2001 р. *Людина і світ*. 2001. № 1. С. 24–29.
25. Рощина Л. О. Педагогічні кадри у закладах православної духовної освіти України у 90-ті роки ХХ ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2004. № 1. С. 77–87; Юраш А. Вказ. праця; Забута Н. Вказ. праця.
26. Список адміністративно-викладацького складу Київської Духовної академії Української православної церкви Київський патріархат станом на 01.09.1997 р. *Поточне діловодство Київської Духовної академії Української православної церкви*. Київський патріархат.
27. Статут про управління Української православної церкви. *Православний вісник*. 1991. № 5. С. 10–23.
28. Степовик Д. Аркадій Жуковський – почесний доктор богословських наук. *Православний вісник*. 1996. № 11/12. С. 10.

EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE UOC-KP IN WESTERN UKRAINE IN THE PERIOD 1992–2018

KHOMITSKY VASYL

history teacher

*of Starooleksynets Secondary School of I-III grades. Ternopil region
candidate of the Department of World History and Religious Studies
Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk*

Introduction. *The article considers the educational activity of the UOC-KP in Western Ukraine in a certain period. The formation of the structure of Orthodox education in Ukraine is a new problem and has not yet been reflected in the scientific literature. The construction of the network of Orthodox educational institutions in a certain period was carried out by the decision of the sacred synods of the UOC-KP with the support of the diocesan administrations. Intensification of religious life in the western region of Ukraine contributed to the increase in the number of religious communities, and accordingly raised the issue of personnel. The increase in the number of Orthodox educational institutions was largely due to changes in the legislation of Ukraine. The structure of Orthodox spiritual education was based on the updated charter of theological schools adopted in 1991. and consisted of three levels of education: school, seminary, academy. The level of education directly depends on the teachers, who in the 90s of the last century were catastrophically lacking. Higher spiritual education in Western Ukraine until 2002 was provided in the only academy in this region in Lviv. The whole period from 1992 to 2018. Orthodox theological education was in a state of development, search and reform. Underfunding of educational institutions remained unresolved. The material base, with the exception of the Volyn Theological Academy, wanted the best.*

The purpose of the article is to show how the Orthodox education of the UOC-KP was formed and developed during 1992–2018.

Research methods are based on the principles of concrete-historical approach or historicism, objectivity, comprehensiveness, as well as the use of methods – analysis and synthesis, historical-comparative, problem-chronological.

Results. *It was found that the educational activity of the UOC-KP in Western Ukraine began to develop intensively after the celebration of the millennium of the Baptism of Rus-Ukraine. A historical analysis of the development of the UOC-KP education sector in Western Ukraine has been conducted. It was found that the first Orthodox educational institution in 1992. was the opening of the Volyn Theological Seminary, and at the end of the study period in 2013 the above institution was reorganized into the Volyn Theological Academy.*

Originality. *The scientific novelty of the research results is that for the first time in historiography the educational activity of the UOC-KP in Western Ukraine for the whole period of its existence is comprehensively shown.*

Conclusions. *Considering the educational activities of the UOC-KP in the period 1992–2018. in Western Ukraine, it was found that educational institutions arose where there was a numerical growth of religious organizations. The peculiarities of the formation and reform of Orthodox educational institutions of the UOC-KP have been established.*

Keywords: *UOC-KP, UAOC, UOC, school, seminary, academy, synod.*

REFERENCES

1. Balukh V.O. (2021) Istoriya filosofs'ko-teolohichnoho fakul'tetu [History of the Faculty of Philosophy and Theology.]. Retrieved from: <http://ff.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02about/page> [in Ukrainian].
2. Vas'kovs'kyi V. (1998). Dukhovna osvita v Ukrayini: problemy i napryamky rozvytku / V. Vas'kovs'kyi [Spiritual education in Ukraine: problems and directions of development]. *Lyudyna i svit*, no. 10, s. 26–29. [in Ukrainian].
3. Vidomist' administratyvno-vykladats'koho skladu Kyivivs'koyi Dukhovnoyi akademiyi i seminariyi Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy stanom na 01.09.1992 r. [Vidomist of the administrative and teach-

- ing fund of the Kyiv Dukhovnoy Academy and Seminary of the Ukrainian Orthodox Church as of September 1, 1992.] Potochne dilovodstvo Kyuyivs'koyi Dukhovnoyi akademiyi i seminariyi Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy [in Ukrainian].
4. Dumenko Epifaniy arkhiep (2012). Dukhovna osvita Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy Kyuyivs'koho patriarkhatu [Dukhovna osvita Ukrayinskoyi pravoslavnoyi tserkvy Kyuyivskoho patriarkhatu]. Retrieved from: <http://cerkva.info/2006/05/15/synod.html>. 23/08/2012–15.305
 5. Zakovych M., Kolodnyy A. (1998). Relihiyna i relihiyeznava osvita v Ukrayini / M. Zakovych., A. Kolodnyy. *Relihiyna svoboda: istorychne pidhruntya, pravovi osnovy i realiyi s'ohodennya*, no. 1, s. 85–86 [in Ukrainian].
 6. Zakon Ukrayins'koyi Radyans'koyi Sotsialistychnoyi Respubliky "Pro svobodu sovisti i relihiyni orhanizatsiyi" vid 23 kvitnya 1991 r. [Zakon Ukrayinskoyi Radyanskoyi Sotsialistychnoyi Respubliky "Pro svobodu sovisti i relihiyni orhanizatsiyi"]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 1991, no. 25, s. 656–688 [in Ukrainian].
 7. Isichenko I. (1996). Dukhovna osvita UAP TS [Spiritual education UAP Ts]. *Uspens'ka vezha*, no. 4, s. 3 [in Ukrainian].
 8. Isichenko I. (2000). Dukhovna osvita UAPTS [Spiritual education UAP Ts]. *Uspens'ka vezha*, no. 4, s. 7–8 [in Ukrainian].
 9. Kal'nysh Yu. (2001). Dukhovni shkoly v Ukrayini: zahal'nyy ohlyad [Dukhovni shkoly in Ukraine: zahalnyy ohlyad]. *Lyudyna i svit*, no. 4, s. 32–37 [in Ukrainian].
 10. Kozlovs'kyy I. (1998). Kandydat bohoslov'ya – tse zvuchyt' kruto [Kandydat bohoslov'ya – tse zvuchyt' kruto]. *Informatsiyyny byuleten' UPTS KP*, no. 3, s. 12 [in Ukrainian].
 11. Kozlovs'kyy I. A. (2000). Dukhovno-relihiyne vidrozhennya ukrayins'koho suspil'stva: realiyi i s'ohodennya [Dukhovno-relihiyne vidrozhennya ukrayinskogo suspilstva: realiyi i sohodennya]. *Skhid*, s. 66–69 [in Ukrainian].
 12. Masal's'kyy V.I., Byelikov N.Yu. (2000). Pro stanovlennya suchasnoyi relihiynoyi osvity v Ukrayini [On the formation of modern religious education in Ukraine] / I.V. Masal's'kyy, N.Yu. Byelikova. *Visnyk Donets'koho universytetu. Seriya B: Humanitarni nauky*, no. 2, s. 282–287 [in Ukrainian].
 13. Mytr. Epifaniy (Dumenko) (2017). V UPTS KP vyznachyls' z litsenzuvanniam svoiykh vyshcheykh navchal'nykh zakladiv ta z poryadkom vyznannya zakordonnykh dokumentiv pro vyshechu dukhovnu osvitu [V UPTS KP vyznachyls' z litsenzuvanniam svoiykh vyshcheykh navchal'nykh zakladiv ta z poryadkom vyznannya zakordonnykh dokumentiv pro vyshechu dukhovnu osvitu]. Retrieved from: https://v-upc-kp-viznachilis-z-licenzuvanniam-svoijih-vishchih-navchalnih-zakladiv-ta-z-poryadkom-viznannya-zakordonnih-dokumentiv-pro-vishchu-duhovnu-osvitu_n83073 [in Ukrainian].
 14. Postanova Rady u spravakh relihiy pry Kabineti Ministriv Ukrayiny pro reyestratsiyu statutu Volyns'koyi dukhovnoyi seminariyi UPTS KP vid 23.11.1992 r.; Postanova Rady u spravakh relihiy pry Kabineti Ministriv Ukrayiny pro reyestratsiyu statutu L'vivs'koyi dukhovnoyi seminariyi UPTS KP vid 05.04.1993 r. [Postanova Rady u spravakh relihiy pry Kabineti Ministriv Ukrayiny pro reyestratsiyu statutu Volynskoyi dukhovnoyi seminariyi UPTS KP vid 23.11.1992 r.; Postanova Rady u spravakh relihiy pry Kabineti Ministriv Ukrayiny pro reyestratsiyu statut Lvivs'koyi dukhovnoyi seminariyi UPTS KP vid 05.04.1993 r.]. Potochne dilovodstvo Derzhavnogo komitetu Ukrayiny u spravakh relihiy [in Ukrainian].
 15. Postanova Svyashchenoho Synodu UPTS KP pro reformu dukhovnoyi osvity (2006) [Resolution of the Holy Synod of the UOC-KP on the reform of spiritual education]. *Informatsiyyny byuleten'*, no. 7, s. 5 [in Ukrainian].
 16. Pravyla pryema v Dukhovnye shkoly UPTS na 1994/1995 uchebnyy hod (1995) [Rules of admission to the Spiritual School of the Ukrainian Orthodox Church for the 1994/1995 academic year]. *Pravoslavnyy visnyk*, no. 1/4, s. 43–46 [in Russian].
 17. Prot. Vitaliy Lotots'kyy (2019). Rivnens'ka dukhovna seminariya [Rivne Spiritual Seminary]. Retrieved from: <http://rivne-cerkva.rv.ua/seminaria/14-pro-seminariu.html> [in Ukrainian].
 18. Prot. Vitaliy Lotots'kyy (2012). Sekretarku Bul'by-Borovtsya vzyaly pid sotsial'nu opiku [Secretary Bulby-Borovtsya was given social security]. Retrieved from: www.istpravda.com.ua/short/2012/05/28/87390 [in Ukrainian].
 19. Prot. Volodymyr Vakin (1991). 1991 – nash chas [1991 is our time]. Retrieved from: www.vpba.edu.ua/history/1991-nash-chas [in Ukrainian].
 20. Prot. Mykolay Hun'ko (2015). Ivano-Frankivs'kyy bohoslovs'kyy instytut prepodobnoho Feodosiya Manyavs'koho. [Ivano-Frankivsk Theological Institute of the Venerable Feodosiya Manyavskoho]. Retrieved from: <https://pravoslavie.if.ua/bogoslovnnoy-institute/> [in Ukrainian].
 21. Prot. Yaroslav Oshchudlyak (2021). L'vivs'ka pravoslavna bohoslovs'ka akademiya [Lviv Orthodox Theological Academy]. Retrieved from: <https://osvita.pomisna.info/lpba.html> [in Ukrainian].

22. Protokol № 12 zasidan' Kolehiyi Komitetu ta dokumenty do n'oho vid 25.12.1997 r. [Minutes № 12 of the meetings of the Collegium Committee and documents up to them type 25.12.1997]. *Potochnyy arkhiv Derzhavnoho komitetu Ukrayiny u spravakh natsional'nostey ta relihiy*, op.1, spr. 50, ark. 100–128 [in Ukrainian].
23. Relihiyni orhanizatsiyi Ukrayiny stanom na 1 sichnya 1994 r. (1994) [Religious organizations of Ukraine as of January 1, 1994]. *Lyudyna i svit*, no. 10, s. 10–12 [in Ukrainian].
24. Relihiyni orhanizatsiyi v Ukrayini stanom na 1 sichnya 2001 r. (2001) [Religious organizations in Ukraine as of January 1, 2001]. *Lyudyna i svit*, no. 1, s. 24–29 [in Ukrainian].
25. Roshchyna L. O. (2004). Pedahohichni kadry u zakladakh pravoslavnoyi dukhovnoyi osvity Ukrayiny u 90-ti roky XX st. [Teaching staff in the institutions of Orthodox spiritual education of Ukraine in the 90s of the twentieth century]. *Nauka. Relihiya. Suspil'stvo*, no. 1, s. 77–87; Yurash A. Vkaz. pratsya; Zabuta N. Vkaz. pratsya [in Ukrainian].
26. Spysok administratyvno-vykladats'koho skladu Kyyivs'koyi Dukhovnoyi akademiyi Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy Kyyivs'kyy patriarkhat stanom na 01.09.1997 r. [Spysok administratyvno-vykladats'koho sklad Kyyivskoyi Dukhovnoyi akademiyi Ukrayinskoyi pravoslavnoyi tserkvy Kyyivs'kyi patriarkhat stanom na 01.09.1997 r.]. *Potochne dilovodstvo Kyyivs'koyi Dukhovnoyi akademiyi Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy Kyyivs'kyy patriarkhat* [in Ukrainian].
27. Statut pro upravlinnya Ukrayins'koyi pravoslavnoyi tserkvy (1991) [Statute on the management of the Ukrainian Orthodox Church]. *Pravoslavnyy visnyk*, no. 5, s. 10–23 [in Ukrainian].
28. Stepovyk D. (1996). Arkadiy Zhukovs'kyu – pochesnyy doktor bohoslovs'kykh nauk [Arkadiy Zhukovskyy is an honorary doctor of theology]. *Pravoslavnyy visnyk*, no. 11/12, s. 10 [in Ukrainian].